

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

איזהו נשך. מאה בדנקא. פרש"י

ק' פרוטות צמעה שהוא שמת דינר וקסה היאך החלו הפרוטות כל כך דבשער צינוני אין כי אם שנים ושלשים צמעה (ד) למעה שני פונדיון פונדיון צ' איסקים איסק ח' פרוטות היינו ל"ב פרוטות ונראה כפירוש ריב"ן לפירש ק' מעות צמתות מנה שהוא ארבע סלעים וארבע מעות ח"נ ק' איסקים צמתות דינר זהב שהוא ארבע דינרי כסף ומעה: **למנה** חלקם הכתוב לעבור עליו בשני לאוין. וא"ת ולמה שניה צלשון לכתוב כספך לא תמן צנשך וצנשך לא תמן אכלך ויש לומר כיון שהורגך שני לאוין אורחא דקרא לכתוב לשון משונה שהוא נאה יותר: **נשך באובל מנין.** ואם תאמר תמילה הוה ליה למדרש ריבית בכסף דמפיק ליה מנשך כסף הכתוב צרישא ויש לומר משום דנשך אוכל כתיב צהדיא וריבית כסף לא נפיק אלא צהא אינו ענין:

מאבוך קרי אנפשיה י' דיק מצרה נחלץ ויבא א' אחר תחתיו:

מאבוך קרי אנפשיה י' דיק מצרה נחלץ ויבא א' אחר תחתיו: **הדרן עלך הזהב**

איזהו נשך ואיזהו תרביית איזהו נשך המלוה סלע בה' דינרין סאתים חמין בשלש אסור מפני שהוא נושך ואיזהו תרביית המרבה בפירות כיצד לקח הימנו חמין בדינר זהב הכור וכן השער עמדו חמין בל' דינרין אמר לו תן לי חמין שאני רוצה למוכרו ולקח בהן יין אמר לו הרי חמין עשויות עלי בשלשים והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו (ב): **גמ'** מדשביק לריבית דאורייתא וקא מפרש דרבנן מכלל דאורייתא דנשך ותרביית חדא מלתא היא והא קראי כתיבי נשך כסף וריבית אוכל ותיסברא דאיכא נשך בלא תרביית ותרביית בלא נשך בלא תרביית וא' היכי דמי אי דאזופיה מאה במאה ועשרים מעיקרא קיימי מאה בדנקא ולבסוף קיימי מאה ועשרים בדנקא נשך איכא דקא נכית ליה דקא שקיל מיניה מידי דלא יהיב ותרביית ליכא דלית ליה רווחא דדנקא אוזפיה ודנקא קא שקיל מיניה סוף סוף אי בתר מעיקרא אזלת הרי נשך והרי תרביית אי בתר בסוף אזלת לא נשך איכא ולא תרביית איכא ותו תרביית בלא נשך היכי דמי אי דאזויף מאה במאה מעיקרא קיימי ולא תרביית איכא אי בתר סוף אזלת הרי נשך והרי תרביית אזלת לא נשך איכא ולא תרביית איכא אי בתר מוצא לא נשך בלא תרביית ולא תרביית נשך ולא חלקן הכתוב אלא ילעבור עליו בשני לאוין ת"ר א' את כספך לא תתן לו בנשך ובמרביית לא תתן אכלך אין לי אלא נשך בכסף וריבית באוכל נשך באוכל מנין ת"ל נשך אוכל ריבית בכסף מנין תלמוד לומר נשך כסף א' אמ

משום דקא מרווח לתרעא: ולא יבור את הגריסין דברי אבא שאול וחכמים מתירין וכו': (ב) מאן חכמים רבי אחא דתניא רבי אחא מתיר בדבר הנראה: אין מפרכסין לא את האדם וכו' ולא את הכלים: ת"ר אין משרבטין את הבהמה ואין נופחין בקרביים ואין שורין את הבהמה במים מאי אין משרבטין הכא תרגמו מיא דחיוורא ועירוי אמר רב כהנא מוקפתא שמואל שרא למרמא תומי לסרבלא רב יהודה שרא לכסכוסי קרמי רבה שרא למידק צרדי רבא שרא לצלומו גירי רב פפא בר שמואל שרא לצלומו דיקולי והא אנן תנן אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים בלא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי פירכום דאדם מאי היא יבי הא דההוא עבדא סבא דאול צבעיה לרישיה ולדיקניה אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיבגן אמר ליה הדיהו עניים בני ביתך אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל זבניה יומא חד א"ל אשקיין מיא אול חוויריה לרישיה ולדיקניה א"ל חזי דאנא קשייש מאבוך קרי אנפשיה י' דיק מצרה נחלץ ויבא א' אחר תחתיו:

משום דקא מרווח לתרעא: ולא יבור את הגריסין דברי אבא שאול וחכמים מתירין וכו': (ב) מאן חכמים רבי אחא דתניא רבי אחא מתיר בדבר הנראה: אין מפרכסין לא את האדם וכו' ולא את הכלים: ת"ר אין משרבטין את הבהמה ואין נופחין בקרביים ואין שורין את הבהמה במים מאי אין משרבטין הכא תרגמו מיא דחיוורא ועירוי אמר רב כהנא מוקפתא שמואל שרא למרמא תומי לסרבלא רב יהודה שרא לכסכוסי קרמי רבה שרא למידק צרדי רבא שרא לצלומו גירי רב פפא בר שמואל שרא לצלומו דיקולי והא אנן תנן אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים בלא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי פירכום דאדם מאי היא יבי הא דההוא עבדא סבא דאול צבעיה לרישיה ולדיקניה אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיבגן אמר ליה הדיהו עניים בני ביתך אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל זבניה יומא חד א"ל אשקיין מיא אול חוויריה לרישיה ולדיקניה א"ל חזי דאנא קשייש מאבוך קרי אנפשיה י' דיק מצרה נחלץ ויבא א' אחר תחתיו:

הדרן עלך הזהב

איזהו נשך. שהוא נושך. דשקל מנייה מאי דלא יהיב ליה: המרצה בפירות. המרצה שטר לעלמו בפירות. ובגמרא מפרש דבהלוואת כסף או פירות נמי הוי תרביית שהרי מתרצה ממונו. והכא ריבית דרבנן קמפרש דרך מקח וממכר: דינר זהב כ"ה דינר כסף: וכן השער. כך היו נמכרין צעיר והומר לו לתת מעות עכשיו על מנת ליתן לו זה חמין כל ימות השנה צדמים הללו כשיעור מעותיו. ואע"פ שעכשיו אין לו חמין דמתן צפירקין (דף עב): ילא השער פוסקין ואע"פ שאין לזה יש לזה ויכול המוכר הלו לקנותם עתה צמעות הללו: עמדו חמין. לאחר זמן בל' דינרין: אמר לו סן לי חמין. חו מותרת היא אם נתן לו חמין. אבל פסוק היין שפוסק לו לתת בהן אסור הואיל ואין לו שמא יוקיר היין ואע"פ שפוסק עמו כשער היין של עכשיו וכבר ילא השער. ובגמ' מפרש טעמא: **גמ'** לריבית דאורייתא. (ב) דרך הלוואה משמע דכתיב (משלי כח) מרצה הונו צנשך וצמריבית: והכתיב נשך כסף וריבית אוכל. את כספך לא תתן לו צנשך וצמריבית לא תתן אכלך ומדחלקו ל' לאוין תרמי יניהו: מי איכא נשך. שנושך את רביית

מסורת הש"ס
(א) ועירובין פ"ג ושי"ט, (ב) אבות פ"א מ"ה, (ג) בקרא כתיב רשע מחמיו ועיין בעין יעקב, (ד) בנספח"ש ורי"ף ור"א"ש ל"ג אסור, (ה) ג' תוס' לקמן ספ' ד"ה לקח, (ו) פ' מנדרת שטי"י ע"ב, (ז) יקדושין ס"ג, (ח) לקמן ספ' ד"ה לקח, (ט) ויקרא כ"ה, (י) ד"ה ולבסוף אחר ד"ה בדנקא, (יא) יקדושין י"ב.

הגהות הב"ח

(א) בבשנה ויין אין לו אסור: (ב) רש"י ד"ה לריבית דאורייתא דאורייתא דק':

הגהות הגר"א

[א] גמ' היב דמי כו'. נ"ב ע' הג"ח אבל הרשב"א פסק דבשניהן כמר משקלה אולין וע' רש"י ס"ב ד"ה וצדונו כו' וה"ה כגון כספא ובגמ' מ"ה א' ושאני הלוואה כו' וה"ה צמעות דכספא הוה אבך רבית וא"כ צרישא ע"כ רבית קצוזה הוה ובי"מ כגון דאולין כמר הכסף דקאמר ל"ל רווחא דדנקא אחפיה כו' (ועמ"ש רבינו ב"ד ס' ק"ס ס"ק נ"ב מ"ג):

הדרן עלך הזהב

איזהו נשך. שהוא נושך. דשקל מנייה מאי דלא יהיב ליה: המרצה בפירות. המרצה שטר לעלמו בפירות. ובגמרא מפרש דבהלוואת כסף או פירות נמי הוי תרביית שהרי מתרצה ממונו. והכא ריבית דרבנן קמפרש דרך מקח וממכר: דינר זהב כ"ה דינר כסף: וכן השער. כך היו נמכרין צעיר והומר לו לתת מעות עכשיו על מנת ליתן לו זה חמין כל ימות השנה צדמים הללו כשיעור מעותיו. ואע"פ שעכשיו אין לו חמין דמתן צפירקין (דף עב): ילא השער פוסקין ואע"פ שאין לזה יש לזה ויכול המוכר הלו לקנותם עתה צמעות הללו: עמדו חמין. לאחר זמן בל' דינרין: אמר לו סן לי חמין. חו מותרת היא אם נתן לו חמין. אבל פסוק היין שפוסק לו לתת בהן אסור הואיל ואין לו שמא יוקיר היין ואע"פ שפוסק עמו כשער היין של עכשיו וכבר ילא השער. ובגמ' מפרש טעמא: **גמ'** לריבית דאורייתא. (ב) דרך הלוואה משמע דכתיב (משלי כח) מרצה הונו צנשך וצמריבית: והכתיב נשך כסף וריבית אוכל. את כספך לא תתן לו צנשך וצמריבית לא תתן אכלך ומדחלקו ל' לאוין תרמי יניהו: מי איכא נשך. שנושך את רביית

לעזי רש"י

אשטלי"ר [אישטורילי"ר]. לטרק עם מסר. פרינו"ש [פרינו"ש]. ציית. אנפריש"ר [אנפריש"ר]. לעמלן. אובר"ץ. בדים מקושטים בדוגמאות צבעוניות.

רג א ג מ' פ"ח מהלכות מכירה הל' ב ג סג לאוין קע טוש"ע ח"מ ס' רכח סעיף ט': רד ד מ' פ"ח מהל' ממנות עניים הל' טו נוהל' זין סג עשין קסב טוש"ע י"ד ס' רנח סעיף י':

א ה מ' פ"ח מהלכות מלוה ולוה הלכה א סג לאוין קג טוש"ע י"ד ס' קסח סעיף ב': ב ו מ' שס פ"ח הל' ו סג שס טוש"ע י"ד ס' קסח סעיף ב': ג ו מ' שס פ"ח הל' א סג שס טוש"ע י"ד ס' קסח סעיף א':

תורה אור השלם

- צדיק מפרך גולג' וקבא רשע תחתי:
- את כספך לא תתן לו בנשך ובמרביית לא תתן אכלך: וקרא בה לו
- לא תשיך לאחיק נשך כסף נשך אכל נשך כל דבר אשר ישך: דברים כג כ

מוסף רש"י

יהיו עניים בני ביתך. כלומר אל תרצה עניים ושפלות לטרמן אלא הנה עניים צמקומם וישמרון ותקבל עליהם שטר (אבות פ"א מ"ה). הדרן עלך הזהב